

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers

GEWONE ZITTING 1992-1993 (*)

25 FEBRUARI 1993

HERZIENING VAN DE GRONDWET

**Herziening van Titel VIII van de
Grondwet door artikel 132 opnieuw op
te nemen**

VERSLAG

**NAMENS DE COMMISSIE VOOR DE
HERZIENING VAN DE GRONDWET, VOOR DE
INSTITUTIONELE HERVORMINGEN EN VOOR
DE REGELING VAN CONFLICTEN**

UITGEBRACHT DOOR DE HEER DUQUESNE

DAMES EN HEREN,

Uw Commissie heeft dit voorstel besproken en
aangenomen tijdens haar vergadering van 18 februa-
ri 1993.

(1) Samenstelling van de Commissie :

Voorzitter : de heer Nothomb.

A. — Vaste leden :

C.V.P. HH. Breyne, De Keersmae-
ker, Pinxten, Tant, Van
Hecke, Van Rompuy.
P.S. HH. Dufour, Féaux,
Mayeur, Poty, Ylieff.
V.L.D. HH. Denys, Dewael, Mevr.
Neyts-Uyttebroeck.
S.P. HH. Hostekint, Landuyt,
Vande Lanotte, Van der
Maelen.
P.R.L. HH. Ducarme, Gol, Reyn-
ders.
P.S.C. Mevr. de T'Serclaes, H.
Gehlen.
Ecolo/ Agalev Mevr. Aelvoet, H. Simons.
Vl. H. Van Overmeire.
Blok
V.U. H. Anciaux.

B. — Plaatsvervangers :

HH. Desmet, Marsoul, Mevr.
Merckx-Van Goey, HH. Van der
Poorten, Van Eetvelt, Van Parys,
Van Peel.
HH. Biefnot, Eerdeken, Janssens,
Namotte, Santkin, Tomas.
HH. Beysen, Chevalier, Gabriëls,
Verhofstadt.
HH. Dielens, Lisabeth, Peeters (L.),
Schellens, Swennen.
HH. De Decker, Duquesne, Michel,
Simonet.
HH. Grimberghs, Langendries,
Poncelet.
HH. Cheron, Viseur, Mevr. Vogels.
HH. Annemans, Van Nieuwen-
huysen.
HH. Candries, Van Vaerenbergh.

Zie :

738 - 92/93 :

— N° 1 : Voorstel van de heer Busquin.

— N° 2 en 3 : Amendementen.

Zie ook :

— N° 5 : Tekst aangenomen door de Commissie.

(*) Tweede zitting van de 48e zittingsperiode.

Chambre des Représentants de Belgique

SESSION ORDINAIRE 1992-1993 (*)

25 FÉVRIER 1993

REVISION DE LA CONSTITUTION

**Révision du Titre VIII de la
Constitution par la réinsertion de
l'article 32**

RAPPORT

**FAIT AU NOM DE LA COMMISSION DE LA
REVISION DE LA CONSTITUTION,
DES REFORMES INSTITUTIONNELLES ET
DU REGLEMENT DES CONFLITS**

PAR M. DUQUESNE

MESDAMES, MESSIEURS,

Votre Commission a examiné et adopté la présente
proposition au cours de sa réunion du 18 février
1993.

(1) Composition de la Commission :

Président : M. Nothomb.

A. — Titulaires :

C.V.P. MM. Breyne, De Keersmae-
ker, Pinxten, Tant, Van
Hecke, Van Rompuy.
P.S. MM. Dufour, Féaux,
Mayeur, Poty, Ylieff.
V.L.D. MM. Denys, Dewael, Mme
Neyts-Uyttebroeck.
S.P. MM. Hostekint, Landuyt,
Vande Lanotte, Van der
Maelen.
P.R.L. MM. Ducarme, Gol, Reyn-
ders.
P.S.C. Mme de T'Serclaes, M.
Gehlen.
Ecolo/ Agalev Mme Aelvoet, M. Simons.
Vl. M. Van Overmeire.
Blok
V.U. M. Anciaux.

B. — Suppléants :

MM. Desmet, Marsoul, Mme
Merckx-Van Goey, MM. Van der
Poorten, Van Eetvelt, Van Parys,
Van Peel.
MM. Biefnot, Eerdeken, Janssens,
Namotte, Santkin, Tomas.
MM. Beysen, Chevalier, Gabriëls,
Verhofstadt.
MM. Dielens, Lisabeth, Peeters (L.),
Schellens, Swennen.
MM. De Decker, Duquesne, Michel,
Simonet.
MM. Grimberghs, Langendries,
Poncelet.
MM. Cheron, Viseur, Mme Vogels.
MM. Annemans, Van Nieuwen-
huysen.
MM. Candries, Van Vaerenbergh.

Voir :

738 - 92/93 :

— N° 1 : Proposition de M. Busquin.

— N° 2 et 3 : Amendements.

Voir aussi :

— N° 5 : Texte adopté par la Commission.

(*) Deuxième session de la 48e législature.

I. — INLEIDING

Een van de ondertekenaars van het voorstel tot herziening wijst erop dat dit voorstel tegemoetkomt aan een behoefte die overduidelijk tot uiting is gekomen tijdens de bespreking van het voorstel tot herziening van artikel 1 (cf. verslag van mevrouw Neyts-Uyttebroeck en de heer Simons, Stuk n° 722/13).

Tijdens die bespreking heeft men er immers herhaaldelijk op gewezen dat de Grondwet een nieuwe structuur nodig heeft en de terminologie van niet voor herziening vatbare bepalingen moet worden bijgewerkt zodat zij, als de hervorming eenmaal rond is, met die van de nieuwe bepalingen in overeenstemming is.

Dit is een taak van de Grondwetgevende Kamers, die daarvoor aan dezelfde vereisten inzake meerderheid en quorum zullen moeten voldoen als voor alle andere grondwetsherzieningen.

*
* *

De heer Simons c.s. dient een amendement n° 1 in (Stuk n° 738/2), dat ertoe strekt artikel 132 volledig te vervangen.

De hoofdindieners van het amendement licht toe dat de nieuwe tekst op drie punten duidelijker is dan de vorige versie :

1. de mogelijkheid om de Grondwet een nieuwe structuur te geven, door de nummering van de artikelen en de onderverdeling in titels, hoofdstukken en afdelingen aan te passen, wordt uitgebreid tot een aanpassing van de onderverdelingen van artikelen, zoals tijdens de bespreking van het voorstel tot herziening van artikel 1 werd gevraagd;

2. naar analogie met artikel 131 van de Grondwet, dat de herzieningsprocedure regelt, wordt verduidelijkt dat de Grondwetgevende Kamers over de in artikel 132 bedoelde aanpassingen beslissen in overeenstemming met de Koning;

3. er dient over het geheel van wijzigingen te worden gestemd met een tweederden meerderheid.

II. — ALGEMENE BESPREKING

Een lid wijst erop dat de meerderheid bij herhaling amendementen heeft ingediend die erop gericht waren de tekst van het voorstel te vervangen. Daaruit blijkt dat bij de hervorming improviserend te werk is gegaan. Het voorgestelde artikel 132 biedt de meerderheid een tweede kans om een aantal artikelen dat noch uit een juridisch noch uit een terminologisch oogpunt voldoening schenkt, opnieuw te formuleren.

Zo wordt een nieuwe procedure voor herziening van de Grondwet ingevoerd, die van het bepaalde in artikel 131 afwijkt.

I. — EXPOSE INTRODUCTIF

L'un des signataires de la proposition de révision souligne que celle-ci répond à un besoin largement mis en évidence durant la discussion de la proposition de révision de l'article 1er (voir le rapport de Mme Neyts-Uyttebroeck et de M. Simons, Doc. n° 722/13).

A cette occasion, on a en effet souligné à de nombreuses reprises la nécessité de restructurer la Constitution et d'adapter la terminologie des dispositions non soumises à révision pour les mettre en concordance avec la terminologie des nouvelles dispositions, une fois achevée la présente réforme.

C'est aux Chambres constituantes qu'échoira cette tâche. Pour ce faire, les mêmes exigences seront posées en matière de majorité et de présences que celles qui sont prévues pour toute révision de la Constitution.

*
* *

Un amendement remplaçant la totalité de l'article 132 proposé est déposé par M. Simons et consorts (amendement n° 1 — Doc. n° 738/2).

L'auteur principal de l'amendement déclare que celui-ci apporte trois précisions par rapport au texte proposé initialement :

1. La possibilité de restructurer la Constitution en adaptant la numérotation des articles et les subdivisions en titres, chapitres et sections est étendue à la réorganisation des subdivisions d'articles, conformément à un souhait exprimé durant la discussion de la proposition de révision de l'article 1er.

2. Par analogie à l'article 131 de la Constitution, qui en règle la révision, il est précisé que les Chambres constituantes statuent de commun accord avec le Roi sur les adaptations visées à l'article 132.

3. L'ensemble des modifications devra être voté à la majorité des deux tiers.

II. — DISCUSSION GENERALE

Un membre observe que plus d'une fois, la majorité a déposé des amendements qui visaient à remplacer le texte de la proposition initiale. Ceci démontre le caractère improvisé de la réforme. L'article 132 proposé donne une seconde chance à la majorité pour réécrire certains articles qui sont insuffisants tant sur le plan juridique que sur celui de la terminologie.

Une nouvelle procédure de révision de la Constitution est instaurée, procédure qui déroge à l'article 131.

Wil men de Grondwet aan duidelijkheid doen winnen en daarbij afwijken van artikel 131, dan moet volgens spreker uit een juridisch oogpunt aan zeer strikte voorwaarden worden voldaan. In dit verband memoreert hij dat de in het laatstgenoemde artikel opgelegde procedure niet voor herziening vatbaar is. Het is dan ook uitgesloten dat op een zo verregaande wijze als voorgesteld in het nieuwe artikel 132, kan worden afgeweken van de beginselen waarop de procedure voor herziening van de Grondwet stoelt. Het gaat in dit geval immers om meer dan om de loutere coördinatie en nummering van de artikelen van de Grondwet. In werkelijkheid wordt met dit voorstel beoogd de Grondwet in haar geheel een nieuwe indeling te geven. Er wordt voorgesteld om bepaalde grondwettelijke bepalingen van de ene naar de andere titel te verplaatsen en de terminologie te wijzigen, alsof dergelijke ingrepen geen juridische draagwijdte zouden hebben!

Het feit dat de wetgevende Kamers « *de terminologie van de niet aan herziening onderworpen bepalingen kunnen wijzigen om deze in overeenstemming te brengen met de terminologie van de nieuwe bepalingen* » betekent dat de nieuwe terminologie verplicht zal zijn voor de artikelen die niet voor herziening vatbaar werden verklaard.

Spreker haalt het voorbeeld aan van artikel 107^{quater} waarin de woorden « Brussels Gewest » en niet « Brussels Hoofdstedelijk Gewest » gebezigd worden. Een dergelijke wijziging van de terminologie heeft ontegensprekelijk een politieke betekenis.

Als het voorstel wordt aangenomen, betekent dat overigens dat de bevattelijkheid van de vroegere bepalingen het moet afleggen tegen de onduidelijkheid die de huidige hervorming met zich heeft gebracht.

Zo'n manier van doen is een volstrekte miskenning van de procedure in verband met de grondwetsherziening. Wil men de mogelijkheid bieden de grondwetsartikelen te coördineren, dan dient de in artikel 131 voorgeschreven procedure in acht te worden genomen en moet men bijgevolg een voorstel tot herziening van de Grondwet goedkeuren waarin bepaald wordt dat de toekomstige Kamers bevoegd zullen zijn om de grondwettelijke bepalingen binnen nauwkeurig afgebakende grenzen te coördineren.

De huidige verklaring tot herziening machtigt deze grondwetgevende Kamers niet de Grondwet te herschrijven.

Het lid vreest dat die herschrijving ertoe zal leiden dat sommige nieuwe bepalingen worden gewijzigd, maar ook dat teruggekomen wordt op de draagwijdte van de verklaring tot herziening van 1991, die duidelijk verbiedt bepaalde artikelen (zie artikel 107^{quater}) te herzien.

Ten slotte miskent het voorgestelde artikel 132 de procedure tot herziening van de Grondwet. Het enige aanvaardbare is een in de tijd beperkte mogelijkheid tot aanpassing van de nummering. Gaat men verder, dan heeft dat juridische gevolgen die een afwijking

D'un point de vue juridique, il estime que si on veut introduire plus de clarté dans la Constitution, cela ne peut se faire que dans des conditions très strictes en termes de dérogation à l'article 131. Il rappelle à cet égard que la procédure prescrite par cet article n'est pas soumise à révision. Aussi, les principes qui gouvernent la procédure de révision de la Constitution ne peuvent souffrir de dérogations aussi importantes que celles qui sont proposées par ce nouvel article 132. Il ne s'agit en effet pas uniquement de coordonner et de renuméroter les articles de la Constitution. Cette proposition vise en réalité à recomposer l'ensemble des textes constitutionnels : on propose de déplacer certaines dispositions constitutionnelles d'un titre à un autre et de modifier la terminologie comme si ces opérations n'avaient aucune portée juridique!

Le fait que les Chambres constituentes pourront « *modifier la terminologie des dispositions non soumises à révision pour les mettre en concordance avec la terminologie des nouvelles dispositions* » signifie que la nouvelle terminologie s'imposera aux articles qui n'ont pas été soumis à révision.

L'orateur cite l'exemple de l'article 107^{quater} qui retient la terminologie de « Région bruxelloise » et non de « Région de Bruxelles-Capitale ». Une telle modification de la terminologie a une portée politique certaine.

Par ailleurs, l'adoption de cette proposition signifie que le manque de lisibilité qui a été introduit par la présente réforme va l'emporter sur la clarté des anciennes dispositions.

Cette manière de procéder méconnaît totalement la procédure de révision de la Constitution. Si on veut donner la possibilité d'opérer une coordination des articles de la Constitution, la procédure prévue à l'article 131 doit être respectée et par conséquent, une déclaration de révision de la Constitution doit être adoptée, prévoyant que les prochaines Chambres seront habilitées à coordonner les dispositions constitutionnelles dans les limites précises.

La déclaration actuelle ne permet pas aux actuelles Chambres constituentes de procéder à une réécriture de la Constitution.

Le membre craint que cette réécriture permettra de revenir sur certaines nouvelles dispositions mais aussi sur la portée de la déclaration de révision de 1991 qui a clairement interdit la révision de certains articles (cf. article 107^{quater}).

Enfin, l'article 132 proposé méconnaît le mécanisme de révision de la Constitution. Seule une possibilité, limitée dans le temps, d'adaptation de la seule numérotation est envisageable. Aller au delà entraînera des conséquences juridiques qui permettront de

van de inhoud van de nieuwe grondwetsbepalingen mogelijk maken.

*
* *

Uw rapporteur constateert dat in het verleden soms blijk werd gegeven van een te dwingende rechtsbescherming om te verhinderen dat een aantal problemen zou worden uitgeklaard. Thans vervalt men in het andere uiterste. De juristen verliezen het minimum aan invloed die men van hen mag verwachten, omdat de bewindslui van oordeel zijn dat zij om het even wat mogen doen. België is evenwel nog altijd een rechtsstaat. Zoals de vorige spreker in herinnering heeft gebracht, mag niet worden geraakt aan artikel 131 dat niet voor herziening vatbaar werd verklaard.

Bijgevolg mag geen afbreuk worden gedaan aan de procedure tot herziening bepaald in artikel 131.

Het voorgestelde artikel 132 kan dus alleen voor technische aanpassingen worden gebruikt, ook al is het moeilijk om geen andere bedoelingen te hebben.

De vorige spreker heeft aangetoond wat de politieke draagwijdte kan zijn van een harmonisatie van de terminologie. Het voorstel moet bijgevolg duidelijk de grenzen van de harmonisatie aftekenen.

Deze mag er niet toe leiden dat een nieuwe terminologie wordt gebruikt. Zo kan bijvoorbeeld alleen worden gekozen tussen « regionale regering » en « gewestregering ».

*
* *

Een van de ondertekenaars van het voorstel verduidelijkt dat het voorgestelde artikel 132 strookt met de verklaring tot herziening van de Grondwet van 17 oktober 1991, dat bepaalt dat titel VIII van de Grondwet voor herziening vatbaar is « om deze aan te vullen door invoeging van een slotbepaling die aan de grondwetgevende Kamers toestaat de nummering van de artikelen van de Grondwet evenals de onderverdeling in titels, hoofdstukken en afdelingen aan te passen, en de terminologie van de niet aan herziening onderworpen bepalingen te wijzigen om deze in overeenstemming te brengen met de terminologie van de nieuwe bepalingen. »

Het voorstel heeft enkel technische gevolgen; aan de inhoud van de artikelen mag geen wijziging worden aangebracht. Een herschikking is met andere woorden alleen mogelijk als daardoor de context noch de draagwijdte van de bepaling verandert. Nog anders gezegd : een technische coördinatie mag niet leiden tot een expliciete of impliciete wijziging.

Het is tot slot niet uitgesloten dat de terminologie van de opschriften wordt gewijzigd, op voorwaarde dat het om een loutere aanpassing gaat.

*
* *

déroger au contenu des nouvelles dispositions constitutionnelles.

*
* *

Votre rapporteur constate que dans le passé, on a parfois donné l'exemple d'un souci de juridisme excessif pour empêcher qu'un certain nombre de problèmes ne trouvent une solution. On tombe actuellement dans le travers inverse. Les juristes perdent le minimum d'influence souhaitable en raison du fait que ceux qui sont au pouvoir estiment pouvoir faire tout et n'importe quoi. Or, la Belgique reste un état de droit. Ainsi comme l'a rappelé l'orateur précédent, l'article 131 qui n'est pas soumis à révision, doit être respecté.

Il ne peut dès lors être porté atteinte à la procédure de révision qu'il prévoit.

En conséquence, l'article 132 proposé ne peut avoir qu'une portée technique même s'il est difficile de ne pas avoir d'autres intentions.

L'orateur précédent a ainsi montré la portée politique que pouvait entraîner une harmonisation de la terminologie. La proposition doit dès lors clairement préciser quelles sont ses limites.

Cette harmonisation ne peut porter sur l'emploi d'une nouvelle terminologie. A titre exemplatif, seul le choix entre « gouvernement régional » ou « gouvernement de région » est permis.

*
* *

Un des signataires de la proposition précise que l'article 132 proposé est conforme à la déclaration de révision de la Constitution du 17 octobre 1991, qui prévoit que le titre VIII de la Constitution peut être révisé « en vue de le compléter par l'insertion d'une disposition finale permettant aux Chambres constituantes d'adapter la numérotation des articles de la Constitution ainsi que les subdivisions de celle-ci en titres, chapitres et sections, et de modifier la terminologie des dispositions non soumises à révision pour les mettre en concordance avec la terminologie des nouvelles dispositions ».

La portée de la proposition est uniquement technique; aucune modification quant au contenu des articles ne peut être apportée. En d'autres termes, un réaménagement ne peut s'y produire que pour autant qu'il ne modifie ni le contexte ni la portée de la disposition. En d'autres termes encore, une coordination technique ne peut entraîner une modification tant explicite qu'implicite.

Enfin, il n'est pas exclu que la terminologie des titres soit modifiée à condition qu'il s'agisse d'une simple adaptation de celle-ci.

*
* *

Een andere spreker verklaart dat het verkeerd is de mogelijkheid om de Grondwet te wijzigen als ongevaarlijk af te doen.

Het in overeenstemming brengen van de terminologie is niet geheel zonder gevaar; zo bestaan er voor Brussel in de huidige tekst van de Grondwet niet minder dan vijf verschillende benamingen naast elkaar: « het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad » (artikel 3bis), « het Brusselse Gewest » (artikel 170quater), « het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest » (artikel 108ter), « de agglomeratie waartoe de hoofdstad van het Rijk behoort » (artikel 108ter) en « de stad Brussel » (artikel 126).

*
* *

De hoofdindieners van amendement n° 1 merkt op dat die vijf benamingen niet noodzakelijk verwijzen naar vijf verschillende concepten.

Een andere spreker meent dat men zich vragen kan stellen bij de draagwijdte van de voorgestelde terminologische aanpassingen, gelet op het gebrek aan nauwgezetheid die in de formulering van de toelichting bij het voorstel tot uiting komt (« c) het woord « Executieve » wordt, afhankelijk van de context, vervangen... »). Is het voorts de bedoeling alleen de terminologie van de niet aan herziening onderworpen bepalingen aan te passen of moet het voorgestelde artikel 132 dienen om de redactie van de grondwetsbepalingen die thans zouden worden herzien, te verbeteren?

*
* *

In het betoog van *verscheidene sprekers* was sprake van de technische aard van het voorgestelde artikel, van het al dan niet tijdelijke karakter daarvan en, ten slotte, van de raadplegingen die zullen moeten worden georganiseerd met het oog op de toepassing ervan (cf. infra Bespreking van de amendementen).

*
* *

III. — BESPREKING VAN DE AMENDEMENTEN EN STEMMINGEN

Amendement n° 7 van de heer Reynders c.s. (Stuk n° 738/3)

Dit amendement strekt ertoe de datum van inwerkingtreding van de wijzigingen die tijdens deze staatshervorming in de Grondwet zijn aangebracht, te verbinden aan de goedkeuring door de Kamers van de wijzigingen op het stuk van de nummering en de terminologie als bedoeld in artikel 132.

Un autre intervenant déclare qu'il serait erroné de considérer la possibilité de restructurer la Constitution comme une opération anodine.

Ainsi, la remise en concordance de la terminologie n'est pas sans risque, lorsqu'on constate que pas moins de cinq dénominations différentes coexistent dans le texte actuel de la Constitution, qui toutes désignent Bruxelles: « la Région bilingue de Bruxelles-Capitale » (article 3bis), « la Région bruxelloise » (article 107quater), « la Région de Bruxelles-Capitale » (article 108ter), « l'agglomération à laquelle appartient la capitale du Royaume » (article 108ter) et « la ville de Bruxelles » (article 126).

*
* *

L'auteur principal de l'amendement n° 1 fait observer que ces cinq appellations ne se réfèrent pas nécessairement à cinq concepts différents.

Un autre orateur estime qu'il est permis de s'interroger sur la portée des adaptations terminologiques envisagées, vu le manque de rigueur que dénote la formulation des développements de la proposition (« c) le mot « Exécutif » est remplacé, en fonction du contexte,... »). D'autre part, vise-t-on seulement à adapter la terminologie des dispositions non soumises à révision, ou l'article 132 proposé permettra-t-il également d'améliorer la rédaction des dispositions constitutionnelles actuellement en cours de révision.

*
* *

Plusieurs interventions ont porté sur le caractère technique de l'article proposé, sur son caractère temporaire ou non et enfin sur les consultations qui seront nécessaires à sa mise en œuvre (cf. infra Discussion des amendements).

*
* *

III. — DISCUSSION DES AMENDEMENTS ET VOTES

Amendement n° 7 de M. Reynders et consorts (Doc. n° 738/3)

Cet amendement vise à lier la date d'entrée en vigueur des modifications apportées à la Constitution au cours de la présente réforme de l'Etat à l'adoption par les Chambres des adaptations numériques et terminologiques visées à l'article 132.

De hoofddiener verklaart dat, zonder die precisering, de vraag kan rijzen of het voorgestelde artikel 132 wel degelijk een overgangsbepaling is.

In andere Staten is er trouwens uitdrukkelijk in voorzien dat, vóór de inwerkingtreding van de herziene bepalingen, een harmonisering van de tekst van de Grondwet kan plaatsvinden (zowel de Nederlandse als de Portugese Grondwet bevatten een bepaling in die zin).

De Eerste Minister merkt op dat dit beginsel niet geldt in de Belgische wetgeving voor de opstelling van gecoördineerde teksten.

Bovendien heeft de uit te voeren harmonisering niet alleen betrekking op wijzigingen die voortvloeien uit de aan de gang zijnde herziening, maar ook op wijzigingen aangebracht door vorige herzieningen.

Voorts zal de bespreking over het herstructureren van de tekst waarschijnlijk vergemakkelijkt worden wanneer de bepalingen die thans herzien worden, eenmaal in werking zijn getreden.

De hoofddiener van het amendement werpt tegen dat de harmonisering van de tekst opgenomen moet worden in het mechanisme van de hervorming zelf. De omgekeerde werkwijze ware volstrekt onlogisch, aangezien na de goedkeuring van een grondwetsbepaling een debat zou kunnen volgen over de nagestreefde doelstelling. Daarbij is het, volgens de indieners van het voorstel tot herziening en van amendement n° 1 (zie hierna), immers helemaal niet uitgesloten dat de herstructurering van de tekst van de Grondwet een politieke draagwijdte kan hebben. Dat politieke aspect toont voldoende aan dat de harmonisering van de tekst een integrerend deel is van het herzieningsproces.

Amendement n° 7 van de heer Reynders c.s. wordt verworpen met 17 tegen 4 stemmen en 1 onthouding.

*
* *

Amendement n° 1 van de heer Simons c.s. en de subamendementen n° 5 van de heer Reynders c.s., n° 8 van de heer Chevalier en n° 11 van de heer Tant c.s. (Stuk n° 738/3)

De Eerste Minister brengt in herinnering dat de regering er zich bij het voorstel tot herziening van artikel 1 toe heeft verbonden bij het Parlement een voorstel van coördinatie in te dienen.

Aangezien die tekst als één stuk zou worden beschouwd en als dusdanig ook bij het Parlement zou worden ingediend, vraagt hij zich af of het zin heeft een stemming per artikel te houden. Kan men zich niet beter beperken tot een stemming over de hele tekst, aangezien de Kamers er uiteindelijk toch op moeten toezien dat de voorgestelde coördinatie geen onjuistheden bevat en voldoende samenhang vertoont.

Een lid vraagt zich af welke draagwijdte de indieners van amendement n° 1 toekennen aan de precise-

L'auteur principal déclare qu'à défaut d'une telle précision, on peut s'interroger sur le caractère réellement transitoire de l'article 132 proposé.

Dans d'autres Etats, il est d'ailleurs expressément prévu qu'une harmonisation du texte constitutionnel puisse avoir lieu avant l'entrée en vigueur des dispositions révisées (tant la Constitution néerlandaise que la Constitution portugaise contiennent une disposition en ce sens).

Le Premier ministre fait observer que tel n'est pas le principe retenu dans la législation belge en ce qui concerne l'établissement de textes coördonnés.

En outre, l'harmonisation à apporter ne sera pas fonction que des modifications résultant de la révision en cours mais également des révisions antérieures.

D'autre part, il est permis de penser que la discussion sur la restructuration du texte devrait être facilitée par une entrée en vigueur préalable.

L'auteur principal de l'amendement rétorque que l'harmonisation du texte doit être intégrée au mécanisme de la réforme elle-même. La démarche inverse serait totalement illogique, puisque l'adoption d'une disposition constitutionnelle pourrait être suivie d'un débat sur l'objectif poursuivi. En effet, les auteurs de la proposition de révision et de l'amendement n° 1 (voir ci-après) n'excluent nullement que la restructuration du texte constitutionnel pourrait avoir une portée politique. L'inclusion de cet aspect politique montre à suffisance que l'harmonisation du texte fait partie intégrale du processus de révision.

L'amendement n° 7 de M. Reynders et consorts est rejeté par 17 voix contre 4 et 1 abstention.

*
* *

Amendement n° 1 de M. Simons et consorts et sous-amendements n° 5 de M. Reynders et consorts, n° 8 de M. Chevalier et n° 11 de M. Tant et consorts (Doc. n° 738/3)

Le Premier ministre rappelle l'engagement pris par le Gouvernement, lors de la proposition de révision de l'article 1er, de soumettre au Parlement une proposition de texte coordonné.

Etant donné que ce texte coordonné serait conçu comme un ensemble et déposé comme tel au Parlement, il s'interroge sur l'opportunité d'organiser un vote article par article. Ne serait-il pas préférable de se limiter à un vote sur l'ensemble, puisque la tâche des Chambres sera en fait de vérifier la correction et la cohérence de la coordination proposée?

Un membre s'interroge sur la portée que les auteurs de l'amendement n° 1 attribuent à la préci-

ring die zij *in fine* van de voorgestelde tekst aanbren-
gen (« De Kamers beslissen hierover in over-
eenstemming met de Koning »). Wordt hiermee de
gebruikelijke procedure van bekrachtiging en afkon-
diging door de Koning bedoeld? Zo ja, is het dan wel
nodig dat uitdrukkelijk in artikel 132 te vermelden?

De indiener van amendement n° 1 stemt in met het
voorgestelde subamendement n° 5 van de heer Reyn-
ders c.s., dat ertoe strekt de voorgestelde tekst te
doen voorafgaan door de woorden « Met instemming
van de Koning kunnen ». Dat subamendement ga-
randeert de rol van de drie takken van de grondwet-
gevende macht en verleent het amendement meer
samenhang.

De voorzitter is op zijn beurt van mening dat dit
subamendement de inhoud van amendement n° 1
wijzigt, aangezien de Koning krachtens laatstge-
noemd amendement pas op het ogenblik van de uit-
eindelijke beslissing optreedt.

In verband met het voorgestelde subamendement
n° 8 van de heer Chevalier kunnen *verscheidene in-
dieners van amendement n° 1* er niet mee instemmen
dat het nieuwe artikel 132 alleen voor deze consti-
tuante zou gelden. Aangezien iedereen het erover
eens is dat de nieuwe Grondwet een voor elke burger
leesbaar stuk moet worden, vrezen zij dat men niet
over voldoende tijd zal kunnen beschikken, mocht
men in een crisissituatie terecht komen.

Uw rapporteur geeft toe dat enige tijd zal nodig
zijn om orde op zaken te stellen wat de terminologie
betreft. Wel is hij van mening dat het probleem dat
hier rijst, niet incidenteel is en zich later nog zal
voordoen. Volgens de indieners van het hervormings-
voorstel zal het bij partiële verbeteringen blijven en
wordt de algemene structuur niet meer ter discussie
gesteld.

Hij stelt bijgevolg voor ook in de toekomst de mo-
gelijkheid open te laten om de teksten van de Grond-
wet met elkaar in overeenstemming te brengen. Om
te voorkomen dat artikel 131 van de Grondwet wordt
genegeerd, zou amendement n° 6 van de heer Cheva-
lier (cf. infra) kunnen worden aangenomen. Dat
amendement bepaalt immers dat de harmonisering
moet zijn afgerond uiterlijk één jaar na bekendma-
king van de grondwetswijzigingen in het *Belgisch
Staatsblad*.

Een der indieners van amendement n° 1 is de me-
ning toegedaan dat de toepassing van het voorgestel-
de artikel niet in de tijd moet worden beperkt, aange-
zien het amendement op zich al zeer strikte
bepalingen bevat :

- alleen de Grondwetgevende Kamers zijn be-
voegd;
- de aanpassingen zijn maar mogelijk als zij met
een bijzondere meerderheid worden aangenomen;
- er moeten nieuwe bepalingen zijn goedge-
keurd;

sion introduite *in fine* du texte proposé (« En cette
matière, les Chambres statuent de commun accord
avec le Roi »). Est-ce la procédure classique de la
sanction et de la promulgation royales qui est visée?
Si tel est le cas, est-il bien nécessaire d'en faire
expressément mention à l'article 132?

A la suite du dépôt du sous-amendement n° 5 de
M. Reynders et consorts, visant à faire précéder le
texte proposé par les mots « De commun accord avec
le Roi », *l'auteur de l'amendement n° 1* marque son
accord quant à ce sous-amendement. Celui-ci garan-
tit l'intervention des trois branches du pouvoir cons-
tituant et permet une présentation plus cohérente de
l'amendement.

Le Président estime quant à lui que ce sous-amen-
dement modifie le contenu de l'amendement n° 1 qui
ne prévoit l'intervention du Roi que lors de la déci-
sion finale.

En réaction à l'introduction du sous-amendement
n° 8 de M. Chevalier, *plusieurs auteurs de l'amende-
ment n° 1* déclarent ne pouvoir accepter que le nouvel
article 132 ne puisse s'appliquer que pendant l'ac-
tuelle constituante. Comme il existe une volonté una-
nime d'essayer d'arriver à une Constitution qui soit
lisible pour le citoyen, ils craignent que l'on ne dispo-
se pas d'un délai suffisant en cas de crise.

Votre rapporteur admet qu'un certain temps sera
nécessaire pour mettre de l'ordre dans la terminolo-
gie. Il estime cependant que le problème qui est posé
est un problème permanent qui se reproduira ulté-
rieurement. Selon les auteurs de la réforme, ce ne
seront plus que des corrections partielles, la structu-
re générale n'étant plus remise en cause.

Il suggère dès lors que pour l'avenir, on garde la
possibilité de pouvoir harmoniser les textes constitu-
tionnels. Afin d'éviter la tentation de méconnaître
l'article 131 de la Constitution, l'amendement n° 6
de M. Chevalier qui prévoit que cette harmonisation
doit se faire dans l'année de la publication au *Moni-
teur belge* des modifications constitutionnelles, pour-
rait être retenu (cf. infra).

Un des auteurs de l'amendement n° 1 estime qu'il
n'est pas nécessaire de mettre un terme à l'applica-
tion de l'article proposé vu que l'amendement con-
tient en lui-même des limites très strictes, à savoir :

- seules les Chambres constituantes sont compé-
tentes;
- les adaptations ne sont possibles que moyen-
nant l'obtention de majorités spéciales;
- de nouvelles dispositions doivent avoir été
adoptées;

— die nieuwe bepalingen moeten aanleiding geven tot terminologische problemen ten opzichte van andere grondwetsbepalingen.

De hoofddiener van subamendement n° 11 wijst erop dat de procedure die krachtens het voorgestelde artikel 132 mag worden gevolgd om de concordantie tussen de Nederlandse, Franse en Duitse tekst van de Grondwet te verbeteren, het hoofddoel van zijn subamendement is.

*
* *

Subamendement n° 5 van de heer Reynders c.s. wordt aangenomen met 21 tegen 2 stemmen.

Subamendement n° 8 van de heer Chevalier wordt verworpen met 19 tegen 1 stem en 3 onthoudingen.

Subamendement n° 11 van de heer Tant c.s. wordt aangenomen met 22 stemmen en 1 onthouding.

Het aldus gewijzigde amendement n° 1 van de heer Simons c.s. wordt aangenomen met 18 tegen 3 stemmen en 2 onthoudingen.

*
* *

Amendement n° 4 van de heer Simonet c.s. en n° 9 en 10 van de heer Reynders c.s. (Stuk n° 738/3)

Bij de herstructurering van de tekst van de Grondwet zou het met deze drie amendementen, aan de hand van verschillende regels, mogelijk moeten zijn de Raad van State in te schakelen.

Een van de indieners stipt aan dat het aangewezen lijkt de redactie van de tekst in handen te geven van een instelling van niet politiek gebonden deskundigen, om te voorkomen dat de technische procedure, bedoeld in het voorgestelde artikel 132 wordt omzeild.

De Eerste Minister stelt dat, wanneer gecoördineerde wetteksten tot stand moeten komen, de regering de Raad van State belast met de redactie van een tekst houdende coördinatie. Dat geschiedt via de bekendmaking van een koninklijk besluit, wat duidelijk wijst op het technische aspect van de procedure.

Het voorstel tot herziening van artikel 132 beoogt weliswaar een technische ingreep.

Toch is een bespreking wenselijk, bijvoorbeeld over de gekozen volgorde van de artikelen. De regering verzekert dat ze daartoe een voorstel van gecoördineerde tekst zal indienen, die het uitgangspunt van de bespreking moet worden. Vooraf doet de regering een beroep op acht grondwetspecialisten die informeel om advies wordt gevraagd.

Een van de indieners van de amendementen vreest dat de aangezochte grondwetspecialisten er selectief

— ces nouvelles dispositions doivent entraîner des problèmes de terminologie auprès d'autres dispositions constitutionnelles.

L'auteur principal du sous-amendement n° 11 attire l'attention sur la nécessité d'utiliser la procédure permise par l'article 132 proposé, pour améliorer la concordance entre les textes néerlandais, français et allemand de la Constitution. C'est là l'objectif principal de son sous-amendement.

*
* *

Le sous-amendement n° 5 de M. Reynders et consorts est adopté par 21 voix contre 2.

Le sous-amendement n° 8 de M. Chevalier est rejeté par 19 voix contre 1 et 3 abstentions.

Le sous-amendement n° 11 de M. Tant et consorts est adopté par 22 voix et 1 abstention.

L'amendement n° 1er de M. Simons et consorts, ainsi modifié, est adopté par 18 voix contre 3 et 2 abstentions.

*
* *

Amendement n° 4 de M. Simonet et consorts, n° 9 et 10 de M. Reynders et consorts (Doc. n° 738/3).

Selon des modalités organisées de manières différentes, ces trois amendements proposent qu'il puisse être fait appel au Conseil d'Etat dans le cadre de la restructuration du texte de la Constitution.

L'un des auteurs fait observer que, vu les risques de détournement de la procédure technique visée à l'article 132 proposé, il serait préférable de confier la rédaction du texte à une institution d'experts non politiques.

Le Premier ministre déclare que, lorsque, lors de l'élaboration de textes coordonnés, le gouvernement charge le Conseil d'Etat de la rédaction d'un texte portant coordination, la formule est celle de la publication d'un arrêté royal, ce qui souligne précisément le caractère technique de la procédure.

Certes, le but de la proposition de révision de l'article 132 est de réaliser une opération de portée technique.

Une discussion est toutefois souhaitable sur, par exemple, l'ordre des articles. Pour ce faire, le gouvernement s'engage à déposer une proposition de texte coordonné, qui servira de base de discussion. Au préalable, il aura demandé l'aide de huit constitutionnalistes, qu'il aura consultés de manière informelle.

L'un des auteurs des amendements redoute que les constitutionnalistes consultés ne le soient de manière

zullen worden uitgepikt. Biedt de afdeling wetgeving van de Raad van State niet meer garanties?

Een lid wijst erop dat de Commissie voor de Herziening van de Grondwet, die de tekst van de regering moet behandelen, aanvullende adviezen kan inwinnen.

De Eerste Minister constateert dat het Parlement de eigen werkzaamheden kan regelen.

Een van de indieners van de amendementen vraagt waarom het Parlement, als het dan toch grondwetspecialisten zou horen, ook niet het advies van de Raad van State inwint, zoals voorgesteld in de amendementen n^{rs} 9 en 10.

De Eerste Minister vindt het weinig opportuun dat de Constituante zelf een beroep zou doen op de Raad van State, aangezien die er steeds op heeft gewezen dat hij niet bereid is om zich uit te spreken over voorstellen tot herziening van de Grondwet. De wet verleent de Raad van State daarenboven niet de bevoegdheid daarover advies uit te brengen.

Volgens *een ander lid* mag het niet de bedoeling zijn het debat over die herstructurering al te politiek in te kleuren. Toch is het een feit dat de structuur die aan de Grondwet wordt meegegeven, meer dan een louter technische betekenis heeft; het gaat om een waardensysteem. De volgorde van de verschillende onderdelen van de Grondwet berust derhalve op een keuze die wel degelijk politiek is geïnspireerd, zoals overigens duidelijk tot uiting is gekomen in de bespreking van het voorstel tot herziening van artikel 1 (zie het verslag van mevrouw Neyts-Uyttebroeck en de heer Simons, Stuk n° 722/13).

Spreker vindt het dan ook niet wenselijk dat de Raad van State bij deze coördinatie betrokken wordt. De Grondwetgevende Vergadering blijft de enige instantie die kan oordelen, aangezien wijzigingen in de terminologie de betekenis van de Grondwet kunnen wijzigen. De Raad van State heeft trouwens terecht geweigerd advies te verstrekken over voorstellen tot herziening.

Indien de regering een voorstel indient na grondwetspecialisten te hebben geraadpleegd, dan staat het natuurlijk ook de commissie vrij de adviezen in te winnen die zij nuttig acht.

De regering is zelf verantwoordelijk voor de adviezen die zij inwint.

Uw rapporteur betreurt deze interpretatie. Indien het voorstel werkelijk een technische draagwijdte heeft, moet men over een objectieve gids kunnen beschikken.

Het bezwaar als zou de Raad van State hier niet kan noch wil optreden, is een argument dat geen hout snijdt, en wel om twee redenen. Enerzijds beschikt de Raad van State over een referentietekst om de coördinatie tot een goed einde te brengen. Anderzijds heeft de Raad, in zijn advies over het voorstel van bijzondere wet tot vervollediging van de federale Staatsstructuur (Stuk Senaat, n° 558/2), reeds een standpunt ingenomen in verband met de vraag of dit voorstel verenigbaar is met de Grondwet.

re sélective. La section de législation du Conseil d'Etat n'offrirait-elle pas plus de garanties?

Un membre fait observer que la Commission de la Révision de la Constitution, qui aura à débattre du texte proposé par le gouvernement, peut recueillir des avis supplémentaires.

Le Premier ministre constate que le Parlement est maître de l'organisation de ses travaux.

L'un des auteurs des amendements demande pourquoi, si le Parlement consulte également des constitutionnalistes, il ne demanderait pas l'avis du Conseil d'Etat, comme le proposent les amendements n°s 9 et 10.

Le Premier ministre répond qu'il serait peu opportun que le Constituant lui-même fasse appel au Conseil d'Etat, alors que ce dernier a toujours souligné qu'il ne pouvait se prononcer sur les propositions de révision de la Constitution, cette matière n'entrant pas dans la compétence d'avis que la loi lui impartit.

Un autre membre fait observer que, s'il faudra essayer d'éviter une politisation excessive du débat sur cette restructuration, il n'en reste pas moins que la structure impartie à la loi fondamentale n'a pas qu'une valeur technique mais relève d'un système de valeurs. L'ordre dans lequel s'articulent les différentes parties de la Constitution résulte dès lors d'un choix bel et bien politique, ainsi que l'a d'ailleurs largement démontré la discussion de la proposition de révision de l'article 1er (voir le rapport de Mme Neyts-Uyttebroeck et de M. Simons, Doc. n° 722/13).

L'intervenant ne juge dès lors pas souhaitable que le Conseil d'Etat soit impliqué dans cette coordination. Le Constituant doit être le seul juge étant donné que des modifications de la terminologie peuvent donner un sens différent à la Constitution. A juste titre, le Conseil d'Etat a d'ailleurs refusé de donner son avis sur des propositions de révision.

Si le Gouvernement dépose une proposition après avoir consulté des constitutionnalistes, la commission a évidemment la liberté de s'entourer des avis qu'elle juge utiles.

Les consultations faites par le gouvernement relèvent de sa propre responsabilité.

Votre rapporteur regrette cette interprétation. Si la proposition a réellement une portée technique, il y a lieu de disposer d'un guide objectif.

L'objection selon laquelle le Conseil d'Etat ne peut et ne souhaite pas intervenir, est inexacte pour un double motif. D'une part, le conseil d'Etat, pour réaliser cette coordination, dispose d'un texte de référence. D'autre part, dans son avis portant sur la proposition de loi spéciale visant à achever la structure fédérale de l'Etat (Doc. Sénat, n° 558/2), le Conseil d'Etat a déjà pris position quant à sa compatibilité avec la Constitution.

De raadpleging van de Raad van State zou dan ook kunnen gebeuren in de vorm van een advies of een voorstel dat, als dusdanig, aan het Parlement zou worden voorgelegd.

Bovendien zou het advies van grondwetspecialisten kunnen worden gevraagd. Uw rapporteur vraagt dat elke fractie die deel uitmaakt van de commissie, de mogelijkheid zou krijgen om aanvullende raadplegingen voor te stellen, indien de voorgestelde tekst niet voldoet.

Ook al kan dat een menigte adviezen opleveren, toch moet iedereen zijn standpunt aan bod kunnen laten komen. Dat is één van de voorwaarden voor objectiviteit.

Een lid constateert dat het voorgestelde artikel helemaal geen technische draagwijdte heeft. Was dat wel het geval geweest, dan was er geen reden geweest om de coördinatie van de grondwetsbepalingen niet in handen van de Raad van State te geven.

Hij zal overigens de amendementen n^{rs} 9 en 10, die een met reden omkleed advies van de Raad van State vragen, niet steunen. In dat geval zou de Raad namelijk moeten oordelen over de voorgestelde coördinatie. Hij meent dat de Raad van State alleen tot taak heeft om op technisch vlak voor coördinatie te zorgen. Indien men weigert dat coördinatiewerk door de Raad van State te laten verrichten, betekent zulks dat de indieners van het amendement een ander doel nastreven dan alleen maar een technische aanpassing.

Een van de ondertekenaars van het voorstel merkt op dat de politieke verantwoordelijkheid bij de grondwetgevende Kamers blijft. Die zijn het meest bevoegd om zich uit te spreken over de draagwijdte van de bepalingen die ze hebben aangenomen en om te beslissen welke aanpassingen er moeten worden doorgevoerd.

Het amendement n^r 1 biedt trouwens alle nodige garanties; het sluit elk mogelijk misbruik uit.

Een lid voegt hieraan toe dat men uit het feit dat men de Raad van State niet zou kunnen raadplegen geen argument mag halen om te stellen dat het voorstel geen technische gevolgen heeft. Dit voorstel streeft geen duidelijk omljnd politiek doel na.

Niettemin kan de voorgestelde herschrijving politieke connotaties hebben waarover de grondwetgevende Kamers zich moeten uitspreken en waarvoor zij de verantwoordelijkheid moeten opnemen.

*
* *

Amendement n^r 4 van de heer Simonet c.s. wordt verworpen met 18 tegen 3 stemmen en 1 onthouding.

Amendement n^r 9 van de heer Reynders c.s. wordt verworpen met 18 tegen 3 stemmen en 1 onthouding.

La consultation du Conseil d'Etat pourrait dès lors prendre la forme d'un avis ou d'une proposition qui serait soumise comme telle au Parlement.

On pourrait en outre demander l'avis de constitutionnalistes. En toute hypothèse, votre rapporteur demande que chaque groupe membre de la commission ait la possibilité, au cas où le texte proposé n'est pas satisfaisant de proposer des consultations complémentaires.

Même si cela peut entraîner de nombreux avis, chacun doit avoir la possibilité de se faire entendre. C'est une des conditions de l'objectivité.

Un membre constate que l'article proposé n'a nullement une portée technique. Si tel était réellement le cas, il n'existe aucun motif pour que le Conseil d'Etat ne réalise par la coordination des dispositions constitutionnelles.

Par ailleurs, il ne soutiendra pas les amendements n°s 9 et 10 qui demandent un avis motivé au Conseil d'Etat car dans ce cas, une appréciation sur la coordination proposée devra être portée par cette institution. Il estime quant à lui qu'il appartient uniquement au Conseil d'Etat de faire une coordination sur le plan technique. Refuser cette coordination par le Conseil d'Etat, signifie que les auteurs de l'amendement poursuivent un autre objectif que de procéder à de simples adaptations techniques.

Un des signataires de la proposition fait valoir que la responsabilité politique reste au niveau des Chambres constituantes qui sont les mieux qualifiées pour se prononcer sur la portée des dispositions qu'elles viennent d'adopter et donc pour dire quelles adaptations doivent être faites.

Par ailleurs, l'amendement n° 1 contient toutes les garanties qui éviteront tout mauvais usage.

Un membre ajoute qu'on ne peut tirer de l'impossibilité de consulter le Conseil d'Etat un argument pour conclure que la proposition n'a pas une portée technique. Celle-ci ne vise pas à atteindre un objectif politique précis.

Néanmoins, la réécriture proposée peut avoir des connotations politiques au sujet desquelles les Chambres constituantes doivent se prononcer pour en porter la responsabilité.

*
* *

L'amendement n° 4 de M. Simonet et consorts est rejeté par 18 voix contre 3 et 1 abstention.

L'amendement n° 9 de M. Reynders et consorts est rejeté par 18 voix contre 3 et 1 abstention.

Amendement n° 10 van de heer Reynders c.s. wordt verworpen met 18 tegen 3 stemmen en 1 onthouding.

*
* *

Amendement n° 6 van de heer Chevalier en amendement n° 2 en subamendement n° 3 van de heer Reynders c.s. (Stuk n° 738/3)

Amendement n° 6, strekt ertoe de termijn waarbinnen gebruik kan worden gemaakt van de overgangsbepaling ingevoegd door het voorgestelde artikel 132, tot één jaar te beperken. *De indiener* verantwoordt dit amendement met de volgende twee opmerkingen :

1. Wanneer op de toepassing van artikel 132 geen termijn wordt gesteld, kan de Grondwet voortdurend herschreven worden. Bovendien voorzien de andere grondwettelijke bepalingen samengebracht onder Titel VIII « Overgangsbepalingen » allemaal in een termijn.

Het is derhalve noodzakelijk dat de toepasselijkheid van het voorgestelde artikel 132 duidelijk in de tijd wordt beperkt en dat wordt onderstreept dat het een overgangsbepaling is.

2. Wanneer artikel 132 permanent kan worden toegepast, worden de waarborgen in gevaar gebracht waarin door de Grondwetgever voorzichtigheidshalve is voorzien voor het mechanisme tot herziening van de Grondwet geregeld bij artikel 131.

Voor de toepassing van het voorgestelde artikel 132 is immers geen voorafgaande verklaring tot herziening nodig. Bovendien sluiten de indieners van het voorstel tot herziening blijkbaar helemaal niet uit dat de herziening bedoeld in artikel 131 en de herstructurering geregeld door artikel 132 tegelijk kunnen plaatsvinden. Daardoor kunnen problemen rijzen.

Wat zou er immers gebeuren als een voor herziening vatbaar verklaard artikel door de herstructurering op grond van artikel 132 in een andere, niet voor herziening vatbaar verklaarde grondwetsbepaling wordt ingevoegd? Kan dat artikel dan nog worden herzien? (Zie ook hierboven de bespreking van subamendement n° 8 van dezelfde auteur).

De Eerste Minister merkt op dat de herstructurering van de tekst van de Grondwet, bedoeld in het voorgestelde artikel 132, niet onafgebroken kan worden voortgezet, aangezien genoemd artikel alleen zal kunnen worden toegepast door grondwetgevende Kamers, hetgeen veronderstelt dat vooraf door de Preconstituante een verklaring tot herziening van de Grondwet werd aangenomen.

In voorkomend geval zou men eventueel kunnen preciseren dat de bevoegdheid om de tekst van de Grondwet te harmoniseren aan de huidige grondwetgevende Kamers toekomt. Aangezien er nu een aanpassing van de tekst nodig is, zal die later waarschijnlijk niet opnieuw moeten gebeuren.

L'amendement n° 10 de M. Reynders et consorts est rejeté par 18 voix contre 3 et 1 abstention.

*
* *

Amendement n° 6 de M. Chevalier et amendement n° 2 et sous-amendement n° 3 de M. Reynders et consorts (Doc. n° 738/3)

L'auteur de l'amendement n° 6, qui vise à limiter à un an la période au cours de laquelle il pourra être fait usage de la disposition transitoire introduite par l'article 132 proposé, justifie cet amendement par les deux observations suivantes :

1. A défaut de fixer un terme au recours à l'article 132, on permettrait une réécriture permanente de la Constitution. Il convient d'ailleurs de remarquer que les autres dispositions constitutionnelles regroupées sous le Titre VIII « Dispositions transitoires » sont toutes assorties d'un délai.

Il apparaît dès lors impératif de fixer clairement un terme à l'applicabilité de l'article 132 proposé et d'en souligner le caractère transitoire.

2. Tout octroi d'un caractère permanent à l'article 132 aurait pour conséquence de mettre à mal les garanties dont le Constituant a prudemment assorti le processus de révision de la Constitution organisé par l'article 131.

L'usage de l'article 132 proposé n'est en effet pas limité par l'exigence de se conformer à une déclaration de révision préalable. En outre, les auteurs de la proposition de révision ne semblent en rien exclure que s'exercent concurremment la révision visée à l'article 131 et la restructuration organisée par l'article 132 proposé. Des problèmes pourraient dès lors surgir.

Ainsi, qu'en serait-il d'un article ouvert à révision, que la réorganisation de la Constitution, en application de l'article 132, réinsérerait dans une autre disposition constitutionnelle, non révisable celle-là? Cet article pourrait-il encore être révisé? (voir également la discussion du sous-amendement n° 8 du même auteur, ci-avant).

Le Premier ministre fait observer que la restructuration du texte de la Constitution, visée à l'article 132 proposé, n'est de toute manière pas possible en permanence, étant donné que l'article en question ne pourra être appliqué que par des Chambres constituantes, ce qui implique l'adoption préalable d'une déclaration de révision de la Constitution.

Le cas échéant, on pourrait envisager de préciser que le pouvoir d'harmoniser le texte constitutionnel est donné aux Chambres constituantes actuelles. Si une adaptation du texte est nécessaire actuellement, on peut cependant penser qu'il ne devrait pas être nécessaire de renouveler l'opération ultérieurement.

Een lid merkt op dat de verplichting om de coördinatie bedoeld in het voorgestelde artikel 132 aan de goedkeuring van de grondwetgevende Kamers te onderwerpen moeilijk als een echte beperking kan worden gezien : zijn de Kamers tijdens de jongste zittingsperiodes immers niet vrijwel altijd grondwetgevend geweest?

Uw rapporteur is van oordeel dat amendement n° 6, wat de beperking in de tijd betreft, kan worden aangenomen.

*
* *

Subamendement n° 3 van de heer Reynders c.s. wordt verworpen met 18 tegen 3 stemmen en 1 onthouding.

Amendement n° 2 van de heer Reynders c.s. wordt verworpen met 18 tegen 3 stemmen en 1 onthouding.

Amendement n° 6 van de heer Chevalier wordt verworpen met 19 tegen 4 stemmen en 1 onthouding.

*
* *

Het aldus gewijzigde artikel 132 wordt aangenomen met 18 tegen 3 stemmen en 2 onthoudingen.

De Rapporteur,

De Voorzitter a.i.,

A. DUQUESNE

V. ANCIAUX

Un membre fait observer que l'obligation de faire adopter la coordination visée à l'article 132 proposé par les Chambres constituantes peut difficilement être considérée comme une réelle limitation : au cours des dernières législatures, les Chambres n'ont-elles pas quasi toujours été constituantes?

En ce qui concerne la limitation dans le temps, *votre rapporteur* estime que l'amendement n° 6 pourrait être retenu.

*
* *

Le sous-amendement n° 3 de M. Reynders et consorts est rejeté par 18 voix contre 3 et 1 abstention.

L'amendement n° 2 de M. Reynders et consorts est rejeté par 18 voix contre 3 et 1 abstention.

L'amendement n° 6 de M. Chevalier est rejeté par 19 voix contre 4 et 1 abstention.

*
* *

L'article 132, ainsi modifié, est adopté par 18 voix contre 3 et 2 abstentions.

Le Rapporteur,

Le Président a.i.,

A. DUQUESNE

V. ANCIAUX